

КАДА ЈЕ НЕМАЊИН УНУК ПО КЋЕРИ, БУГАРСКИ ЦАР КОНСТАНТИН ТИХ, МОГАО ВЛАДАТИ У СКОПСКОЈ ОБЛАСТИ?

На основу једне аутентичне потврдне повеље бугарскога цара Константина Тиха-Асена (1258—1277 год.), за манастир Св. Георгија-Горга код Скопља, с правом се претпоставља да је он неко време владао у Скопљу и његовој области. У повељи се, на име, каже: како је цар Константин лично сишао у Доње Земље (у Повардарје) и нашао манастир Св. Ђорђа код Скопља: — „*Сш'дшу цар'сѣву ми в' долњеје земље, обрѣше цар'сѣво ми* манастир великомученика Христова Георгија Горга, с'зданна Романом светиим царем на бр'дје Виргинѣ премо Скопии града над Сераве...“ (Г. Иљински, Грамоты болгарскихъ царей, Москва 1911, 15).

Истина, Г. Баласчев је покушао да докаже како је та Константинова повеља фалсификат (Минало, књ. 5—6), па је то примио као факат и И. Сњегаров у својој књизи „История на Охридската архиепископия“ (София 1924) I, 154³. Али, већ после делимично објављене хрисовуље краља Милутина истом манастиру (Ст. Новаковић, Законски споменици, Београд 1912, 608—621), у којој су и читави делови готово од речи до речи пренешени из Константинове повеље, не може бити говора о фалсификату; тим више, што краљ Милутин, у још необјављеном уводу своје повеље, набрајајући византиске, бугарске и српске владаре, који су давали и потврђивали властеоска добра манастиру Св. Ђорђа Скопског, каже: да је њихове повеље лично читао — „*ѣѣх в'сѣх исправлѣнија и уѣвр'жденија и хрисовуле их проч'ѣ*“ и за тим, после повеља цара Калимана и српског краља Стефана Првовенчаног, *изрично помиње и повељу „Константинова цара“* (Милутинова, као и Константинова, хрисовуља чува се у ризници манастира Хиландара, прва под бр. 5, а друга под бр. 1).

Константинова повеља била је датирана, али су последња два броја, као и иначе многа друга слова и читаве речи у повељи, толико истрвена да се данас већ никако не могу прочитати; па како немамо никаквих других индиција о времену владавине Константинове у Скопљу, ја сам, — у својој расправи „Властелинство Св. Ђорђа код Скопља“ у Гласнику Скоп. научног друштва I, 1 (1925) — склон био да верујем: да је Константин могао владати у Скопљу при крају владе свога таста никејскога цара Теодора II Ласкара (1254—1258) или прво кратко време после његове смрти (стр. 49). Данас, међутим, чиними се: да у једном великом посланству византиског цара Михаила I Палеолога српском краљу Урошу I, имамо поузданији критериј за претпоставку о времену када је цар Константин Тих могао владати у Скопљу. То посланство, наиме, под вођством цариградског васељенског патријарха Јосифа I (1268—1275) и његовог хартофилакса Јована Века, пратило је византиску принцезу Ану, ћерку цара Михаила I, у Србију на двор краља Уроша I, да је уда за његовог другог сина, потоњег краља Милутина; али није ишло, као што су обично сва друга посланства из Византије у Србију ишла, — најближим, најбољим и најсигурнијим путем, — долином Вардара, преко Скопља и Качаника, него се упутило далеко заобилазним и врло тешким путем преко Охрида, Кичева и Полога за Липљан на Косову (Rachuteres, ed. Вонп. I, 352)... Јер чим поставимо питање: Зашто је то одлично посланство, које је пратило нежну византиску принцезу у Србију, морало да напусти главну саобраћајну артерију Византије са Србијом преко Скопља и изабере много даљи, тежи и напорнији пут преко Охрида и Тетовских Полога? — намећу нам се одмах два одговора. По једном би Византија у то доба била у непријатељству с Бугарском и непријатељске чете угрожавале пут Солун—Скопље—Косово Поље; а по другом Скопље тада већ није било у рукама ни Византијаца ни Срба него Бугара, па је зато царско византиско посланство са својом принцезом, несужењом краљицом српском, морало да оде за Србију и да се врати несвршена посла отуд тако далеким и тешким путем. — Ову другу претпоставку поткрепљује нам и чињеница,

коју смо дознали из горе поменуте аутентичне повеље цара Константина Тиха, да је он заиста неко време владао Скопљем и лично долазио тамо...

Према томе врло је веројатно: да је Немањин унук по кћери, бугарски цар Константин Тих, већ 1265 год., у доба када је водио борбу са Византијом у Тракији, успео да отме од Византијаца Скопље и његову област, и да их задржи неколико година у својој власти; када тако важно и одлично посланство византиског цара, између 1268 и 1270 год. (За датирање овога посланства в. К. Јиречек, Историја Срба I, 236¹) није смело да прође кроз Скопље за Србију. А ако то стоји, онда и датирање повеље Константинове манастиру Св. Ђорђа код Скопља ваља пренети у то време — можда већ у 1265 или 1266 годину!

Рад. М. Грујић

ФРЕСКА ПАТРИЈАРХА МАКАРИЈА КАКО УСТУПА ПРЕСТО СВОМЕ НАСЛЕДНИКУ АНТОНИЈУ.

У цркви Св. Николе у Бањи код Прибоја, у припрати на северном зиду, налази се једна интересантна и за нашу црквену историју важна фреско композиција, која приказује како се обновитељ Пећке патријаршије, патријарх Макарије, одриче свога престола и своје наследнику, новом патријарху

Фреска у манастиру Бањи код Прибоја.

Антонију, предаје патријарашка инсигнија. — Слика је дуга 2·76 m, а била је висока 1·80 m; али, њен доњи део толико је искварен, замалтерисан и прекречен да данас слика у висини стварно износи само 1·35 m.

На фресци су приказане три личности: патријарси Макарије и Антоније, окренути један према другом, и новобрдски митрополит Дионисије, који је такође окренут према патријарсима, али у позадини иза патријарха Макарија. Једино Дионисију очувана је глава на фресци потпуно, док је глава патријарха Макарија много оштећена, а патријарха Антонија готово потпуно уништена. Судећи по добро очуваном лику митрополита Дионисија можемо с правом претпоставити да су и ликови патријараха били прави савремени портрети. — То се, уосталом, може утврдити и упоређењем остатака од лица патријарха Макарија на овој фресци са његовом добро очуваном главом на